

ky nie je správne chápať Karola ako reformného politika a „moderného finančníka“, no jeho panovnícky „výkon“ pokladá za imponantný aj vtedy, ak ho budeme hodnotiť podľa mierky jeho vlastnej doby.

Po záverečnej kapitole nasleduje zoznam použitých skratiek a zoznam prameňov a literatúry. Monografia obsahuje aj rozsiahly poznámkový aparát.

Enikő Csukovítsová svojím dielom významne obohatila výskum anjouovského obdobia uhorských dejín. Svojou interpretáciou pritom nemalo modifikovala obraz Karola I., ktorý vytvorila doterajšia historiografia. Veľmi pozitívne hodnotíme aj skutočnosť, že dielo maďarskej historičky vyšlo v slovenčine. Autorkiným cieľom bolo vyjsť v ústrety aj zahraničnému čitateľovi, a to sa jej podarilo širokým vymedzením historického kontextu a postupným vovádzaním do problematiky. Jediné, čo nám v monografii chýbalo, boli mapy, a to predovšetkým v prvej kapitole a v tej časti piatej kapitoly, ktorá sa zaoberá dŕžavami oligarchov. Keďže maďarský originál publikácie nemáme k dispozícii, úroveň prekladu sa ťažko hodnotí. Vytkli by sme mu však nejednotné písanie mien v texte. Prekladateľka ponechala väčšinu priezvisk v maďarskom origináli (napr. *Széchenyi*, *Köszeghy*), niektoré však uvádza v slovenskej forme (*Čák*, *Mikč*), pričom nie je jasné, podľa čoho sa rozhodla pre slovenský alebo maďarský ekvivalent. Nepresnosti sme našli aj v odbornej terminológii. Autorka napríklad píše o bytomskom kniežati (s. 117), pričom jeho titul by mal byť vojvoda. Predpokladáme, že sa jedná o prekladateľskú chybu (maď. *herceg* = vojvoda, *fejedelem* = knieža). Celkovo však publikáciu môžeme hodnotiť jednoznačne pozitívne a dúfame, že poslúži ako nasledovanihodný príklad „dobrej praxe“ a práce maďarských a slovenských historikov sa budú vzájomne stále častejšie prekladať.

Laura Szegfűová
Filozofická fakulta UK, Bratislava

SORBY, Karol ml. *DEJINY IRACKEJ MONARCHIE (1918 – 1941)*. Bratislava: Slovak Academic Press, s.r.o., 2017, 339 s. ISBN 9788089607549.

DOI: <https://doi.org/10.31577/histcaso.2019.67.3.10>

V minulom roku sme si pripomenuli sté výročie konca prvej svetovej vojny. Veľká vojna, ako ju súdobí historici nazývali, sa rozohrela predovšetkým v Európe, ale niektoré jej ohniská sa rozohreli aj na ďalších kontinentoch. Významnou oblasťou, ktorej sa malo týkať povojnové, „nové“ usporiadanie sveta bol Blízky východ. Predovšetkým tie oblasti, ktoré boli ešte v roku 1918 formálne súčasťou Osmanskej ríše.

Prenikanie Európanov a európskych spoločensko-politických koncepcií na Blízky východ, prvá svetová vojna, rozpad Osmanskej ríše, rast sionizmu – to všetko, ako aj ďalšie faktory pomáhali formovať a oživovať politické uvedomenie Arabov. Tieto – väčšinou vonkajšie faktory – sa dostali do konfrontácie s latentnou hrdosťou Arabov na ich historické, islamské dedičstvo. Fakt, že na konci prvej svetovej vojny sa väčšia časť arabského sveta dostala pod nejakú formu európskej kolonizácie, len prehlboval protirečenia a zdôrazňoval prvky odcudzenia a separácie. Britmi iniciované arabské povstanie proti Turkom, známe ako „Veľká arabská revolúcia“, ktoré vypuklo v roku 1916,

nebolo masovým hnutím a nemalo korene v ľudových vrstvách. Autor ukazuje, že išlo o britsko-hášimovské spojenectvo, založené na beduínskych žoldnieroch, britských peniazoch a arabských dôstojníkoch, ktorí zbehli z osmanskej armády a pridali sa na stranu Britov (s. 6). Títo dôstojníci po vojne zohrali významnú úlohu pri budovaní irackého štátu.

Výskum vývoja krajín Blízkeho východu v období medzi prvou a druhou svetovou vojnou je stále aktuálny. Arabský Východ sa v rámci nestabilného versailleského systému mocenskej rovnováhy ocitol v područí víťazných európskych mocností, t. j. Veľkej Británie, Francúzska a Talianska, ktoré prejavovali o toto teritórium intenzívny záujem už v rámci riešenia „východnej otázky“ (1774 – 1918/23). Irak sa stal priam učebnicovým príkladom uplatňovania britského vplyvu. Najprv to bolo prostredníctvom vnúteného mandátu Spoločnosti národov a neskôr nerovnoprávnou „spojeneckou zmluvou“.

Keďže Blízky východ ako „krízový región“ sa už niekoľko desaťročí ocitá v centre pozornosti svetových médií, je prínosné, že sa z vedeckej publikácie možno dozvedieť informácie, ktoré formovali vývoj tohto arabsko-islamského regiónu. Autor pripomína, že Arabi sa politicky považujú za jeden národ a z toho vyvierali aj snahy o národné zjednotenie. Na základe výsledkov prvej svetovej vojny boli Arabi rozdelení do umelých štátnych útvarov sformovaných víťaznými imperialistickými mocnosťami, a toto delenie, vzhľadom na vývoj medzinárodnej situácie a záujmy veľmocí, je zachované dodnes (s.7). Jednotlivé arabské štáty sa považujú za súčasť širšej „arabskej vlasti“ a obyvatelia týchto štátov za „ľud“, ktorý je súčasťou národa. Inými slovami, Arabi nehovoria o sýrskom, irackom alebo egyptskom národe, ale o sýrskom, irackom alebo egyptskom ľude, ktorý je súčasťou arabského národa.

Synteticky poňatý úvod recenzovanej monografie sa zaoberá medzinárodnou politickou situáciou, ako aj účasťou Osmanskej ríše na strane Trojspolku. Prvú časť knihy autor rozdelil do piatich kapitol a sústreďuje sa na obdobie britského mandátu v Iraku. V prvej kapitole sa venuje obdobiu po skončení prvej svetovej vojny, keď Irak ovládali britské okupačné sily. Protibritský odpor vyvrcholil v roku 1920 povstaním, ktoré prinútilo Britov vytvoriť novú stratégiu uplatňovania mandátu. V druhej kapitole autor popisuje novú britskú politiku na Blízkom východe, sformulovanú na Káhirskej konferencii v marci 1921. Vo svojom výklade K. Sorby ml. správne poukazuje, že britské záujmy v tejto časti arabského sveta boli hospodárske a strategické. Spočívali predovšetkým vo využití územia Iraku ako spojnice medzi Stredomorím a Indiou (s. 53). Nemožno opomenúť ani novoobjavené náleziská ropy, ako strategickú surovinu. Tretia kapitola analyzuje britskú snahu uzavrieť spojeneckú dohodu, ktorá by nahradila mandát a zároveň udržala britskú hegemoniu. Štvrtá kapitola opisuje budovanie štátnych a mocenských štruktúr v mladom štáte, ktorý pozostával zo slabo kompatibilných oblastí obývaných rôznorodým obyvateľstvom. Záverečná kapitola prvej časti monografie sa zaoberá britským a irackým diplomatickým úsilím, ktoré vyvrcholilo ukončením britského mandátu s následným formálnym vyhlásením nezávislosti a vstupom Iraku do Spoločnosti národov.

Druhá časť knihy sa zaoberá obdobím od vyhlásenia nezávislosti v roku 1932 až do povstania na jar 1941. Začiatok tohto nestabilného obdobia je poznamenaný náhlým úmrtím všeobecne uznávaného kráľa Fajsala I. v septembri 1933. Vláda mladého kráľa Gháziho, analyzovaná v šiestej kapitole, sa nesie v znamení protestov proti vládnucim

elitám. Siedma kapitola je venovaná prvému vojenskému prevratu v arabskom svete v októbri 1936 pod vedením generála Bakra Sidqího a sleduje politický vývoj inšpirovaný vlnou liberálneho reformizmu (s. 185-6). Vnútropolitický chaos, ktorý nastal po vražde generála Bakra Sidqího v auguste 1937 uvoľnil cestu novým silám: iniciatívu prevzali panarabsky a protibritsky zmýšľajúci dôstojníci irackej armády. V ôsmej kapitole popisuje autor situáciu pred vypuknutím druhej svetovej vojny. Aj keď moc v krajine bola ešte stále v rukách protibritských politikov, silnela opozícia v armáde, ktorú predstavovali štyria vplyvní plukovníci (tzv. zlatý štvorec), s ktorými sympatizoval aj kráľ Ghází. Vo svojich protibritských postojoch však boli značne ovplyvnení silnejúcimi pronemeckými tendenciami. Zlomovým momentom, ktorý otriasol verejnou mienkou, bola záhadná smrteľná nehoda mladého kráľa, ktorá znamenala pre Britov veľké uľahčenie (s. 219). Posledná kapitola zhrňa obdobie po vypuknutí druhej svetovej vojny. Autor sa podrobne venuje dramatickým udalostiam, ktoré viedli k aktivizácii panarabských síl, k známemu povstaniu „zlatého štvorca“ začiatkom apríla 1941 a jeho potlačeniu britskou armádou v máji toho istého roka. Nasledujúce obdobie nazvali panarabisti obdobím „druhej britskej okupácie“. Autor sa na záver kapitoly zamýšľa nad historickým významom povstania a poukazuje na skutočnosť, že dôstojníci, ktorí viedli úspešný prevrat v júni 1958 sa považovali za tých, čo pokračovali v odkaze roka 1941 a oslobodili svoju krajinu od britskej nadvlády.

Autor recenzovanej práce vytvára dostatočný základ pre pochopenie reality daného obdobia a čo je možno ešte cennejšie, napomáha pochopiť politické a ideologické procesy po druhej svetovej vojne. To sa týka súvislostí s iracko-iránskou vojnou 1980 – 1988, vojnou v Zálive 1990 – 1991 a vývojom po americko-britskej intervencii 2003. Ten, kto si preštuduje monografiu, lepšie porozumie irackému, ale aj celoarabskému vývoju v jeho dobovom kontexte, posledných dekádach, ako aj v hektickej súčasnosti.

Karol Sorby ml. je historik a arabista, ktorý sa zaoberá výskumom moderných dejín Blízkeho východu, predovšetkým jeho arabských oblastí. Pomerne dlhý čas strávil v Iraku, čo mu umožnilo nielen dôverne spoznať región, ale aj zhromaždiť pramene a literatúru z pera arabských autorov. Vo svojej práci teda využíva bohatú heuristickú základňu. Zoznam použitej literatúry a prameňov svedčí o mimoriadne širokom zábere autora a zároveň je aj pre prípadného záujemcu o túto problematiku spoľahlivým sprievodcom pre ďalší výskum. Na tomto mieste je potrebné spomenúť aj ďalšie väčšie práce tohto autora, Medzi jeho monografie patria: *Arabi, islam a výzvy modernej doby* (2007); *Iraqi Politics in the Shadow of the Military, 1936–1941* (Dresden 2014), ktorá vyšla v angličtine; *Arabský svet v premenách času* (2009), kde bol editorom; *Blízky východ v medzinárodnej politike (1971 – 1990)* (2011), kde bol spoluautorom. Okrem toho publikoval aj rad vedeckých štúdií v slovenčine a v angličtine.

Práca Dejiny irackej monarchie (1918 – 1941) spĺňa všetky požiadavky, ktoré sú kladené na monografie tohto charakteru. Kniha Karola Sorbyho ml. je kvalitatívnym obohatením našej historickej literatúry a nepochybne sa zaradí do širšieho vedeckého výskumu dejín Blízkeho východu v 20. storočí.

Pavol Petruf